

انتشار مقاله در مجله‌های ISI: ضابطه ارزش گذاری اعضای هیأت علمی دانشگاهها

آی‌اس‌آی (ISI) یک مؤسسه اطلاعات علمی یا یک شرکت انتشار داده‌هاست که پوشش دادن به مهمترین و مؤثرترین پژوهش‌های جهان را رسالت اصلی خود دانسته است. در حال حاضر، این شرکت بیش از 16000 مجله بین‌المللی و کتاب را در قلمروهای علوم، هنرها و علوم انسانی در برمی‌گیرد که محتوای 8700 مجله بین‌المللی، مهمترین بخش داده‌های آن را تشکیل می‌دهد. نکته مهم این است که این شرکت اطلاع‌رسانی همه اطلاعات کتاب‌شناختی مجله‌های تحت پوشش خود را که شامل چکیده‌های مقاله‌ها به زبان انگلیسی، نشانی و سوابق علمی مؤلف، سازمان نشر و همچنین منابعی است که در هر مجله به آنها استناد شده فهرست می‌کند و خود را متعهد می‌داند تا با پوشش دادن به مجله‌های مهم و معتبر، اطلاعات کنونی و گذشته را در اختیار مشترکانش بگذارد.

برای آنکه یک مجله در شمار مجله‌های تحت پوشش آی‌اس‌آی قرار گیرد عوامل کیفی و کمی متعددی مانند نظم انتشار، تنوع بین‌المللی مؤلفان، منابع و... در نظر گرفته می‌شوند و با ترکیب و تألیف این داده‌ها به تعیین نقاط ضعف و قدرت مجله‌ها می‌پردازند و مهمتر آنکه به شرط وجود چکیده مقاله‌ها به زبان انگلیسی، مجله می‌تواند به هر زبانی منتشر شود.

تردیدی نیست که در حال حاضر با افزایش و سرعت امکانات برقراری ارتباط، پژوهشگران به سوی عصر جدیدی که «دهکده جهانی» نامیده شده گام برداشته‌اند و تأسیس شرکتهایی مانند آی‌اس‌آی با ثبت اطلاعات کتاب‌شناختی مجله‌های تحت پوشش خود و فراهم آوردن امکانات دسترسی به این اطلاعات از طریق اینترنت، راه را به سوی پژوهش‌های مکمل و بدیع گشوده و موجب شده‌اند تا پژوهشگران بتوانند در هر لحظه به آخرین تحولات و اکتشاف‌های رشته مورد نظر خود دست یابند، قلمرو پژوهش خود را با توجه به آخرین یافته‌های پژوهشی سامان دهند و با طرح فرضیه‌های جدید و واری‌های آنها، گامهایی در راه پیشرفت دانش بشری بردارند.

اما هدف ما از معرفی یک مؤسسه اطلاعات علمی، نه سخن گفتن درباره مزایای آن که بررسی شیوه‌های ارزشیابی فعالیتهای علمی و پژوهشی در بالاترین مراجع علمی کشورمان است. برای بیان مقصود خود شاید لازم باشد اندکی به گذشته بازگردیم.

قبل از تحقق انقلاب، یکی از ضوابط ارتقای اعضای هیأت علمی دانشگاهها، انتشار یک مقاله در مجله‌های خارجی بود و در همان زمان نیز این شرط، بحث‌های متعددی را برانگیخته بود. اما این شرط پس از انقلاب حذف شد چون ایران اسلامی دیگر خواستار آن نبود تا ارزش گذاری پژوهشگران و فرهیختگانش تابع موضع‌گیری علمی یا غیرعلمی کشورهای خارجی باشد. اما دیری نپایید که نه تنها لزوم انتشار مقاله در مجله‌های معتبر خارجی در شرایط ارتقا قرار گرفت بلکه چه از زاویه نمره‌هایی که به این مقاله‌ها تعلق می‌گرفت و می‌گیرد و چه از لحاظ امکانات پژوهشی و کمک‌های مالی که در اختیار نویسندگان آنها گذاشته شده و می‌شود، ارزش مقاله‌های خارجی به مراتب از نوشته‌ها و گزارش‌های تدوین شده به زبان فارسی فراتر رفت. پس می‌توان از خود پرسید که علت این تغییر جهت چیست و چه نتایجی به بار می‌آورد؟ آیا این موضع‌گیری بدین معنا نیست که انتشار دهها کتاب، مقاله و ارائه گزارش‌های پژوهشی متعدد به زبان فارسی که بی‌تردید به مراتب بیش از انتشار یک یا چند مقاله به زبان خارجی در پیشرفت دانشجویان ما مؤثر است از دیدگاه سیاست‌گذاران علمی، حتی هم‌ارز یک مقاله خارجی در پایینترین سطوح مجله‌های «آی‌اس‌آی» نیز به حساب نمی‌آید؟ آیا نمی‌توان گفت که با چنین ارزشیابی‌هایی، زبان خود دانش خود و محصول خود را فقط هنگامی معتبر می‌دانیم که یک «شرکت آمریکایی یا غربی دیگر» بر آنها صحنه گذارد؟ آیا بدین ترتیب کار را به جایی نمی‌رسانیم که استفاده از اصطلاح‌های خارجی به جای فارسی، از اختراهای اساتید نسل جوان به حساب آید؟ آیا بهتر نیست که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به جای آنکه بدون در نظر گرفتن معیارهای علمی، وابستگی به یک انجمن علمی را ضابطه علمی-پژوهشی بودن یک مجله قرار دهد، میزان دقت و ضوابط عینی را در ارزیابی کیفی و کمی مجله‌ها افزایش دهد؟

اگرچه آشنایی به زبانهای خارجی از ملزومات پیشرفت دانش است اما بی‌تردید ارزش گذاری بیشتر مقاله‌های منتشر شده به زبانهای خارجی خواسته یا ناخواسته، پژوهشگران جوان ما را نسبت به یکی از ارکان اصلی هویت ملی یعنی زبان فارسی بی‌اعتنا می‌کند و ارزش مجله‌های علمی-پژوهشی کشور ما را در مقایسه با مجله‌هایی که برای مثال تحت پوشش شرکتهایی مانند آی‌اس‌آی هستند تردیدآمیز جلوه‌گر می‌سازد. چون بدین ترتیب، دستگاه‌های سیاست‌گذاری ما تلویحاً کمتر بودن بار ارزشی مقاله‌های منتشر شده به زبان فارسی را می‌پذیرند.

اما اگر قصد ما این است که کشورهای خارجی نیز از تلاش‌های ما آگاه شوند و اگر یک پژوهشگر به این نتیجه رسیده که سنگی به بنای علم جهانی افزوده است و اگر بدین صورت می‌خواهیم فعالیتهای دانشمندان و پژوهشگران خود را در سطح بین‌المللی مطرح کنیم، هیچ چیز مانع از آن نیست که یا نتایج پژوهشها و یافته‌ها به دو زبان منتشر شوند و یا آنکه مجله‌های علمی-پژوهشی خود را مکلف کنیم تا با رعایت ضوابط بین‌المللی، بتوانند در شمار مجله‌های آی‌اس‌آی قرار گیرند و از این راه، ضمن پاسداری از زبان فارسی و تسهیل کار دانشجویان، تلاشها، ابداعات و پیشرفتهای پژوهشگرانمان را به گوش جهانیان برسانیم.